

LA REBOTIGA

Records i costums a l'Astúries de Bello

Paniceiros, el poble natal del poeta i novel·lista asturià Xuan Bello, és l'escenari comú dels relats, poemes, records i retrats que conformen aquest llibre, que ens arriba per primera vegada en català amb traducció de Jordi Raventós.

Ferm defensor de la cultura i la llengua asturianes, Bello retrata uns personatges que són símbols de la memòria col·lectiva d'una Astúries que es resisteix a desaparèixer davant d'una modernitat mal entesa.

Història universal de Paniceiros. Xuan Bello. Adesiara. 206 pàgines. 18 euros

Ford conclou la seva trilogia americana

Amb *Acció de Gràcies*, l'escriptor Richard Ford conclou la trilogia sobre l'Amèrica profunda que va començar amb *El cronista d'esports* (1986) i va seguir amb *El dia de la independència* (1995), en què relata la vida de Frank Bascombe.

En la darrera entrega, traduïda per Jordi Martín, el protagonista, de 55 anys, ex novel·lista i ex cronista d'esports, s'ha separat de la seva segona dona i es recupera després d'haver rebut tractament per un càncer mentre es prepara per al dinar familiar d'Acció de Gràcies.

Acció de Gràcies. Richard Ford. Empúries. 575 pàgines. 29 euros

Jaume I, conqueridor de cors

El rei Jaume I va ser famós no només per conquerir terres, sinó també cors. En aquest llibre la historiadora Maria Carme Roca retrata les dames de Jaume I, legítimes i amistançades: des de la sensible Elionor de Castella a l'amantent Sibila de Saga, passant per Berenguera Ferrandis o Teresa Gil de Vidaulre, entre d'altres. El llibre, que es pot llegir com una novel·la, repassa també la situació de les dones al segle XIII.

Les dones de Jaume I. Maria Carme Roca. L'esfera dels Llibres. 263 pàgines, 24 euros

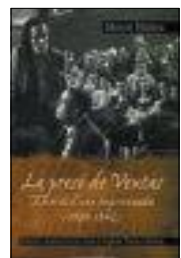

Dones a les presons franquistes

El testimoni de Mercè Núñez Targa, arrestada per les tropes de Franco el 1939 i empresonada fins que el 1942 va ser alliberada gràcies a un error, serveix per donar veu a les dones amb qui va conviure durant la seva reclusió a la presó de Ventas. Núñez narra amb una

prosa viva i directa les tortures que patien, la fermesa amb què mantenien els seus ideals, les tragèdies que amagaven... Edició i traducció d'Agnès Toda.

La presó de Ventas. Mercè Núñez. Cossetània. 131 pàgines. 11,60 euros

COLLS I PUNYS

El romànic

NARCÍS COMADIRA

El Museu Nacional d'Art de Catalunya, "manac" per als amics, que guarda una de les millors col·leccions d'art romànic del món, ens ofereix, en una exposició temporal magnífica que porta per títol *El romànic i la mediterrània* i per subtítol *Catalunya, Toulouse i Pisa. 1120-1180*, una visió que ens amplia el coneixement que el comú dels mortals teníem sobre aquest art tan lligat als orígens del nostre país. L'objectiu de l'exposició és mostrar com Catalunya, Occitània i la Toscana, en aquelles dates remotes, constitueixen una regió estilística, i subratllar que la paraula amb què coneixem aquell art, romànic, vol dir que les seves formes s'inspiren en formes de l'art romà, més o menys tardà. L'exposició és impressionant per la quantitat i qualitat de les peces que exposa i per la claredat i eficàcia de la seva presentació.

És un plaer endinsar-se en aquells remots seixanta anys que cobreix l'exposició i reconstruir mentalment

Lletres

Un oboè amb un parell de pebrots

MANEL OLLÉ

Una màquina d'espavilar ocells de nit

Jordi Lara

Edicions de 1984

273 pàgines. 18 euros

La banda sonora d'aquest país ja fa dècades que es va desentendre de la música d'arrel i de les sonoritats autòctones en nom d'una modernitat flonja, asèptica i fluorescent que gairebé enlloc s'ha decapitat a si mateixa amb tant d'entusiasme i aplicació com aquí. Sense empatx, hem desat tenores i acordions al fons de les golfes, i anem tirant a base de dosis generoses de Tele-taxi, Sonar i Coyote Dax. Tot amanit amb algunes gotes ensucrades de *La tieta* i *La mare* en versió de Dyango. Han patit el menyspreu i la indigència pública amb especial intensitat les notes extemporànies i solars, indigestes i estridents de la cobla i de totes les danses que al seu ritme es fan i es desfàn. Per més que s'hi han posat amb talent i indiscutida garantia de modernor, músics com Carles Santos, Pascal Comelade, la Dharma o Marcel Casellas no han aconseguit gaire res més que cantar-ne les absoltes: la sardana i la cobla espavilen ocells de nit i ens parlen alhora d'una identitat catalana contemporània que —insòlitàment— es defineix per la supressió sistemàtica dels seus indicadors sensibles. No fos cas que a banda dels ocells, se'ns espantin els turistes. Que en el número monogràfic sobre cultura popular que ha dedicat recentment la revista *Cultura*, en la seva nova etapa dirigida pel flamant assessor del conseller del ram *en matèria de coneixements culturals*, no hi figuri cap contribució de Jordi Lara (Vic, 1968) és tot un signe de fins a quin punt afàsic i desguitarrat hem arribat.

Lara porta ja uns quants anys dedicat a la música de la cobla i la seva difusió en diferents mitjans de comunicació. Si aquí en parlem amb tot l'entusiasme del món no és pas perquè de cop i volta haguem decidit sumar-nos a cap croada a favor de la sardana o de l'acordió diatònic, sinó perquè Lara ha publicat un llibre admirable, molt ben escrit, intel·ligent, murri i exacte, que emociona, reflexiona i diverteix, que transmet una passió terrenal i obstinada per la música sense exigir adhesions ni xecs en blanc, que s'adreça amb talent cordial al comú dels lectors. Lara ha sabut

L'escritor Jordi Lara, fotografiat ahir a Castelló d'Empúries. / PERE DURAN

trobar a *Una màquina d'espavilar ocells de nit* un territori literàriament fèrtil, que es mou entre l'autobiografia, l'assaig, el relat i el reportatge, un territori transitable per a qualsevol lector exigent i amb ganes de llegir literatura de debò, al marge dels seus gustos musicals.

A repèl del vigatanisme sectari i del sardanisme engavanyat, sense fer cap concessió al mite romàntic, Lara enfila vuit incursions en un món "menystingut i de vegades amb raó com una escorrialla de la Renaixença". La força i la veracitat del relat es converteixen en els principals arguments d'un artefacte persuasiu que desmunta, sense gairebé ni tan sols esmentar-los, els tòpics principals que han de carregar la música d'arrel en general i la cobla, la sardana i la tenora en particular. Per si de cas algú pensa en un ambient musical artificial i carrincló, l'autor arrenca el llibre amb la narració vivíssima i subjuntant dels *bolos* que feia quan es va iniciar en aquest món amb una furgoneta plena de vells músics descordats. Es revela ben aviat com un retratista de primera d'aquells vells integrants d'una cobla de segona, "naüfrags feliços que no volen ser rescatats", que alternen la

música amb dinars pantagruèlics, humor salpebrat, caliquenyó i renecc. Acostumat a jugar sempre en camp contrari, conscient que es mou en un terreny minat de prejudicis, Lara avança amb astúcia felina. A estones recorda Julian Barnes buscant lloros a Rouen. El llibre troba un dels seus punts àlgids en la narració del viatge a Andalusia, al poble on va néixer Pep Ventura i al poble on va néixer el seu pare. El cor de sociòlegs queixosos d'una presumpta i sospitosa absència de literatura sobre la immigració andalusina, ja saben on anar a parar. El capítol dedicat a explorar la figura de Juli Garreta és una mostra de l'habilitat compositiva de l'autor: la revisió de la llegenda del geni il·letrat es dreça a contrallum de l'*Homenot* que li va dedicar Josep Pla i de les pàgines que li va dedicar Gaziell, i arrenca amb el revers d'un relat que mai no li escriurà. A través de les narracions, els retrats i els viatges, es relliga una reflexió del màxim interès sobre un segment marginal de la cultura catalana: sinèdoque inequívoca de la posició també marginal que tota ella sencera ocupa, ja no en el conjunt de l'Estat espanyol, sinó en el propi país.

una situació i uns monuments i una forma de viure a través dels fragments que el temps, que tot ho tritura, ens ha deixat escampats aquí i allà. A Catalunya, aquests anys, que són els del govern del comte Ramon Berenguer IV, és època d'ampliació dels grans edificis romànics del segle XI i així Ripoll, Vic, Sant Pere de Roda o Solsona es transformen i enriqueixen amb escultura i pintura i objectes de culte. Aquesta febre constructiva i ennoblidora es va fer sota l'influx de Tolosa (¿per què l'exposició s'entesta a dir-ne Toulouse, així, en francès?) i la seva àrea llenguadociana i

també de Pisa. Mirant el mapa, es veu que existeix clarament una regió artística del romànic mediterrani. I això que el mapa indica es viu, en aquesta exposició, d'una manera clara i alhora emocionant, en l'expansió d'obres de l'anomenat Mestre de Cabestany i el seu taller, que cobreix els dos vessants del Pirineu i arriba fins a Sant'Antimo i San Quirico d'Orcia, a la Toscana.

Es entendridor veure com les obres tolosanes i pisanes són més refinades que no pas les catalanes. L'elegància i finor del treball de les peces de Tolosa i la romanitat esclatant de les pisanes es tradueix en una certa tosquetat en les catalanes. L'escultura catalana, en general, és més "pagesa", per dir-ho d'alguna manera, menys sofisticada, com en general sol passar en l'art català (pensem en el barroc català, per exemple, en relació amb el barroc romà). Això no vol pas dir que sigui més dolenta, per a mi es tracta solament d'un tret estilístic que a vegades dona a una peça una càrrega sintètica notable, com per exemple en el capítell de Sant Serni de Tavèrnoles, i la fa d'una "modernitat" seductora.

Capitells, columnes, frisos, documents en pergami, pintura sobre taula, escultura en fusta d'imatges marianes o de majestats, objectes en coure esmaltat, etcètera, il·lustren un discurs expositiu inusual que acaba en la recreació virtual de la portada de Ripoll, amb una exactitud sorprenent i la possibilitat de punts de vista diversos. Una exposició memorable.